

Lübnan:

Astana ve Cenevre Görüşmeleri

Hizbullah'ın Suriye iç savaşına bu derece dahil Hizbullah'la ilgili soru işaretlerini tekrar gündeme getirmiştir. Bu soruların başında da Hizbullah'ın kendi iddiası olan İsrail'e karşı Lübnanlı direniş gücü mü, yoksa bölgesel düzeydeki bir Şii ittifakının parçası mı olduğu gelmektedir.

Murat TINAS

Suriye'deki iç savaşa siyasi bir çözüm bulunması amacıyla uzun süredir uluslararası barış görüşmeleri sürdürülmektedir. Cenevre görüşmeleri bu çabaların en öne çıkanlarından. Cenevre görüşmelerinden farklı olarak daha geniş bir katılımı düzenlenen Astana görüşmeleri de, kendinden öncelikler gibi, Suriye sahasında henüz önemli bir etki gösterememiştir. Ancak 30 Aralık 2016'daki toplantıda, Rusya ve Türkiye'nin öncülüğünde başlatılan ateşkesin sürdürülmesi konusunda uzlaşmıştır. Bu bağlamda Türkiye, Rusya ve İran, Suriye'deki ateşkesi ve ihlalleri izlemeye yönelik üçlü bir yapının kurulması konusunda anlaşmışlardır.

Astana sonrasında başlayan Cenevre görüşmeleri ile sahadaki durum birlikte değerlendirildiğinde, Suriye'de siyasi çözüm girişimlerinin kısa vadede başarıyla sonuçlanma ihtimali zayıf görülmektedir. Buna karşın, özellikle bölge aktörlerinin kararlılığı göz önüne alınırsa, bazı tali konularda çözüme ilişkin adımların 2017'de atılması beklenebilir. Barışçıl sokak gösterilerinin başladığı Mart 2011'den itibaren Suriye'deki gelişmeleri yakından takip eden Lübnanlı aktörler açısından sahadaki gelişmeler kadar diplomatik platformlarda yürütülen uluslararası barış görüşmeleri de önemlidir. Bu çalışmada Lübnan siyasetinde öne

çıkan aktörlerin başta Astana olmak üzere Suriye'nin geleceğine ilişkin diplomatik ve siyasi çözüm girişimlerine bakışları ele alınacaktır.

Muhalifler Karşısında Sahada Güçlenen Rejim ve Hizbullah

Arap Baharı sürecinde Ortadoğu'daki diğer ülkelerde başlayan halk hareketlerine yönelik tutumunun aksine Hizbullah, Esad rejimine karşı başlayan ayaklanmayı ve sonrasındaki iç çatışmaları kendisine yönelik bir varoluşsal tehdit olarak görmüştür. Bu nedenle Hizbullah, Suriye rejimine ilk başlarda danışmanlık ve operasyonlarda destek güç olarak yardımlarda bulunmuştur. Sonrasında, özellikle de 2013 yılının başlarından itibaren ise muhaliflerle direkt çatışmalara girerek sahada önemli bir aktör olmuştur.

Hizbullah'ın Suriye iç savaşına bu derece dahil Hizbullah'la ilgili soru işaretlerini tekrar gündeme getirmiştir. Bu soruların başında da Hizbullah'ın kendi iddiası olan İsrail'e karşı Lübnanlı direniş gücü mü, yoksa bölgesel düzeydeki bir Şii ittifakının parçası mı olduğu gelmektedir. İran'la olan ilişkileri değerlendirildiğinde bu soru yıllardır gündemdedir. Ancak Suriye iç savaşına bu derece dahilyle büyüyen bölgesel

faaliyetleri ve rolü, Hizbullah'ı daha da sorgulanır hale getirmiştir. Kendilerine yönelik eleştirilere rağmen örgüt liderliği, Suriye'deki Esad rejiminin bekasını kendi gelecekleri için ön koşul görmesi sebebiyle Suriye rejimine yönelik desteklerinden vazgeçmemiştir.

Suriye'de rejim ile muhalifler arasındaki denge, 2016'da rejim lehinde seyretmiştir. Bu çerçevede rejim, önemli şehir merkezlerinde kontrolü tekrar sağlanmıştır. Halep'in Suriye ordusunun kontrolüne geçmesinin ardından Hizbullah Lideri Nasrallah, bu durumu "Suriye altı yıl boyunca devletin çökmesi riskiyle karşı karşıya kalmıştı, bu tehlike büyük oranda aşılmıştır" ifadesiyle dile getirmektedir. Ancak bu ilerlemenin başta Rusya ve İran olmak üzere büyük oranda dış destekle gerçekleştiği unutulmamalıdır. İran ve kontrolündeki Hizbullah ve diğer milislerin, 2017'de de Esad rejimini desteklemeye devam edecekleri beklenmektedir. Nasrallah, 12 Şubat'ta yaptığı konuşmasında Aralık 2016 sonunda ilan edilen ateşkesi ve siyasi çözüm görüşmelerini desteklediklerini açıklamıştır. Ancak Suriye ordusunun, Hizbullah ve diğer rejim yanlısı milislerin desteğiyle, özellikle başkent Şam'ın çevresini ve diğer büyük şehirleri muhaliflerden arındırmak için operasyonlarına devam ettiği yönündeki bilgiler, farklı kaynaklarda yer almaktadır.

Hizbullah'ın da dâhil olduğu Suriye'deki ateşkesi ihlal eden bu davranışlar, rejimin ve dolayısıyla da Hizbullah'ın Astana'da ve Cenevre'de düzenlenen siyasi çözüm girişimlerine bakış açısını ele vermektedir. Sahanın belirli bölgelerinde üstünlüğü ele geçiren rejim, askerî hedeflerinden ve bu doğrultuda muhaliflerin silahlarını bırakarak teslim olmalarını sağlamaya yönelik siyasetinden vazgeçmiş değildir.

Her ne kadar Suriye'de rejim yanlısı ittifakta birlikte yer alsalar da Rusya ve İran'ın Suriye'nin geleceğine ilişkin farklı tasavvurları mevcuttur. Bahse konu iki dış gücün desteğine ihtiyaç duyan rejim ve Hizbullah'ın Aralık 2016'da başlayan ateşkesi ihlal edebilmesi de bu farklılığa işaret etmektedir. Ancak bu farklılık, rejim yanlısı aktörlerin ayrışmasına sebep olmayacaktır; çünkü kısa vadede iki taraf da birbirine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle Suriye rejimi ve Hizbullah'ın, nihai bir anlaşma öncesinde kontrolü altındaki sahayı olabildiğince genişletmek amacıyla operasyonlarını sürdürmesi beklenmektedir.

Ayrıca, 2011'den itibaren devam eden süreçte Suriye ordusunun yıpranmış olması nedeniyle İran'ın

Siyasi ve idari sistemin profesyonel prensiplerle kurulduğu Lübnan'da çoğunluğu Sünni olan Suriyeli göçmenler konusu, sorunun ekonomik ve sosyal boyutlarının yanı sıra diğer dinî gruplarda mezhebî dengeler açısından kaygılara sebep olmaktadır.

bölgesel amaçları için Suriye ordusuna tek başına güvenmesi mümkün değildir. Bu konjunktürde ise Hizbullah'ın, muhtemel bir siyasi çözümde dahi Suriye sahasından gönüllü bir şekilde çekileceği beklentisi gerçeklerden uzak görülmektedir.

Suriye'deki duruma siyasi çözüm görüşmeleri çerçevesinde Nasrallah'ın vurguladığı bir başka konu da Suriyeli göçmenler meselesidir. Çeşitli kaynaklar Lübnan'daki Suriyeli sığınmacıların 1-1,5 milyon civarında olduğunu belirtmektedir. Bu sayı Lübnan nüfusuna oranla düşünüldüğünde oldukça önemli bir hal almaktadır. Siyasi ve idari sistemin profesyonel prensiplerle kurulduğu Lübnan'da çoğunluğu Sünni olan Suriyeli göçmenler konusu, sorunun ekonomik ve sosyal boyutlarının yanı sıra diğer dinî gruplarda mezhebî dengeler açısından kaygılara sebep olmaktadır. Bu nedenle Nasrallah, Suriyeli göçmenlerin tekrar Suriye'ye dönmesi ve bu amaçla Lübnanlı yetkililerin Suriyeli muhataplarıyla konunun planlanması amacıyla gelmeleri gerektiği konularında ısrarla durmakta ve Suriye'deki çözüm görüşmelerine Suriyeli göçmenler konusunun da dâhil edilmesini savunmaktadır.

Saad el-Hariri ve Suriye'de Siyasi Uzlaşma Arayışları

Babası Refik el-Hariri'nin suikastla öldürülmesinden itibaren Esad yönetimiyle ilişkileri iyi olmayan Saad el-Hariri, Suriye'deki olayların başladığı ilk dönemden itibaren rejim karşıtı bir duruş sergilemiştir. Ancak gerek Lübnanlı Sünni siyasi elitler arasındaki liderlik çekişmeleri gerek el-Hariri ailesinin kendi ekonomik ve siyasi sıkıntıları nedeniyle bu duruş yeterince kuvvetli gösterilememiştir.

Yakın dönemde varılan mutabakatla kabinesini kurarak tekrar Başbakan olan Saad el-Hariri, Sünni

tabanda ve Lübnan siyasetinde varlığını tekrardan konsolide etme arayışındadır. Bu nedenle, Suriye'nin Lübnan üzerindeki etkisi göz önüne alınırsa el-Hariri açısından Suriye'deki gelişmeler ve Suriye'nin geleceğine ilişkin girişimler oldukça önemlidir. 14 Şubat 2017'de yaptığı konuşmasında Saad el-Hariri, "BM Lübnan Özel Mahkemesi, Esad rejimine ilişkin duruşu, yasadışı silahlar ve Hizbullah'ın Suriye'deki faaliyetleri" konularında müzakereye açık olmadığını vurgulamıştır.

El-Hariri ve lideri olduğu Müstakbel Hareketi'nin kuruluşundan itibaren Suriye yönetimine bakışı bellidir; ancak bu bakışın her an ve her durumda aktif politikaya çevirebilmesi mümkün olmamaktadır. Bu çerçevede el-Hariri'nin Lübnan siyasetindeki mevcut gücü ve Suriye'ye olan etki kapasitesi düşünüldüğünde, bu aşamada, hem uluslararası siyasi çözüm girişimlerinde hem de sahadaki çatışmalarda yönlendirici etkisinin oldukça sınırlı ve ittifak içerisinde olduğu bölge ülkelerinin yönlendirmesi doğrultusunda olaçağı söylenebilir.

Velid Canbolat ve Dürziler

İlerici Sosyalist Partisi lideri Dürzi Velid Canbolat, Suriye'deki halk ayaklanmasının silahlı çatışmalara dönmesinin ardından Esad yönetimine karşı eleştirilerini en yüksek sesle dile getiren Lübnanlı liderlerdendir. Suriye'deki iç savaşa ilişkin en önemli önceliği ülkedeki Dürzi toplumunun güvenliği olan Canbolat, demeçlerinde ve mülakatlarında Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve nihai siyasi hedefin Esad'sız bir yönetim olması gerektiği üzerinde de durmaktadır.

Lübnan toplumunda göreceli olarak küçük bir azınlığın lideri olmasına karşın Canbolat, Lübnan siyasetinde oldukça önemli bir role sahiptir. Bu konumunu, 1977'den itibaren ittifaklarını pragmatist bir yaklaşımla bölgenin ve Lübnan'ın değişen güç dengelerine paralel olarak yenileyen siyasetine borçludur. Bu nedenle Canbolat'ın Esad karşıtı politikasının her durumda kalıcı olacağını beklemek güçtür.

Önceliği Suriye'deki Dürzi toplumu olan Canbolat'ın başarılı bir neticeye ulaşma ihtimali zayıf olsa da, uluslararası görüşmelerde Suriye'nin geleceğine ilişkin nihai bir uzlaşmaya varılması halinde bu yeni duruma göre duruşunu şekillendirmesi beklenmelidir.

Suriye'deki iç savaşa ilişkin en önemli önceliği ülkedeki Dürzi toplumunun güvenliği olan Canbolat, demeçlerinde ve mülakatlarında Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve nihai siyasi hedefin Esad'sız bir yönetim olması gerektiği üzerinde de durmaktadır.

Suriye'deki Durum ve Lübnan

Suriye'deki durum ciddi bir çıkmaza girmiştir ve kısa dönemde ülkedeki terör örgütlerinin etkisiz hale getirilerek nihai bir uzlaşmaya varılması ve siyasi istikrarın tesisi kolay görünmemektedir. Krize çözüm bulmaya yönelik girişimler ise gerek tarafların gerek uluslararası güçlerin mutabakatı sağlanamaması nedeniyle beklenen başarıyı gösterememektedir. Bu durumdan en çok etkilenen ülkeler ise şüphesiz Suriye'nin komşularıdır. Başta güvenlik tehditleri olmak üzere Suriye, komşularına ciddi iktisadi, siyasi ve sosyal sorunlar ihraç etmektedir. Gerek Suriye ile tarihî ve sosyal ilişkilerinin yoğunluğu gerekse kendi iç istikrarsızlıkları nedeniyle Lübnan, bu krizden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir.

Lübnan'ın önde gelen siyasi figürleri, Suriye'deki olayların en başından itibaren gelişmeleri yakından takip etmişler ve kendi imkânları nispetinde çeşitli politikalar geliştirmişlerdir. Bu çerçevede Hizbullah, Suriye sahasında rejim yanında doğrudan savaşarak Esad rejiminin ayakta kalmasına ciddi katkı sağlarken, bazı Lübnanlı radikal gruplar muhalif saflarda savaşa katılmıştır. Sonuç olarak Suriye'deki iç savaş, Lübnanlı çeşitli aktörlerin gerek siyasi demeçlerle birbirlerini eleştirdikleri gerekse Suriye'de doğrudan savaşta oldukları bir iç mesele haline gelmiş, Lübnan'daki siyasi istikrarsızlığı derinleştirmiş ve mezhebî kimlikleri daha da belirginleştirmiştir. ○

Araş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü